

Scouten en ontwikkelen van talent

Er is veel aandacht voor talentontwikkeling. De vooropleidingen in het kunstvakonderwijs breiden zich steeds verder uit en ook culturele instellingen ontwikkelen een aanbod dat is toegespitst op uitblinkers. Maar niet alleen de kinderen op topniveau worden gestimuleerd, ook de leerlingen die er later misschien niet hun beroep van kunnen maken: “We willen ze een creatieve middelbare schooltijd geven.”

Wie hoort over kinderen die op hun zesde al een vioolconcert geven tijdens het Kinderprinsengrachtconcert of op hun elfde een rol dansen in *De Notenkraker* van het Nationaal Ballet, denkt al snel dat je met zo'n talent geboren wordt. Wat is talent eigenlijk precies: is het een aangeboren gave of is het aan te leren? Volgens psycholoog Vittorio Busato, schrijver van het boek *Het geheim van de uitbinker*, kan een aangeboren aanleg weliswaar een voorsprong geven, maar dat is niet genoeg. “Onderzoek naar uitzonderlijke prestaties in de sport, muziek of wetenschap toont aan dat de betreffende experts tenminste tien jaar hard bezig zijn geweest om dat niveau te bereiken”, zegt hij. “Het komt ze dus niet aanwaaien.”

Hij benadrukt dat het hierbij om een specifieke manier van werken gaat die bekend staat als *deliberate practice*: “Onder supervisie van uitmuntende begeleiders en gebaseerd op kennis van de allerbeste methoden die binnen een vakgebied bestaan om een hoog prestatieniveau te bereiken.”

Om erachter te komen welke eigenschappen uitblinkers met elkaar gemeen hebben, interviewde hij toptalent in diverse vakgebieden. Ook kunstenaars als acteur Pierre Bokma, danseres Igone de Jongh, jazzpianist Michiel Borstlap en schrijver Joost Zwagerman deden mee aan het onderzoek. Hieruit rolde een lijst met 19 eigenschappen, met als belangrijkste twee een drive om keihard te willen werken en een onvoorwaardelijke liefde voor het vakgebied. Maar ook je eigen tekortkomingen kennen, weinig moeite hebben met het opbrengen van discipline en niet gericht zijn op succes, maar op innerlijk meesterschap, kenmerken een toptalent.

KLEUTERS SCOUTEN

Bij het Koninklijk Conservatorium in Den Haag begint het scouten van talent al op de kleuterleeftijd, vertelt Anthony Zielhorst die aan het hoofd staat van de afdeling Jong KC. Op een aantal zaterdagen kunnen kinderen vanaf vijf jaar muzikale spelletjes doen op het conservatorium. “Ondertussen testen wij hun muzikale gevoel. We luisteren hoe ze zingen en kijken of ze in de maat kunnen lopen en ritmes na kunnen doen. Ook de juiste feeling en een geschikte lichaamsbouw voor het instrument dat ze bespelen, zijn belangrijke criteria.”

Na onderling overleg kiezen de docenten zo'n honderd kinderen uit die mee mogen doen aan het basisprogramma van 45 lessen dat anderhalf jaar duurt. “Het Jong KC is een kweekvijver voor talent, net zoals dat bij de grote voetbalclubs gebeurt. Jong beginnen is het allerbelangrijkste voor de ontwikkeling van talent. Vooral als gaat om klassieke dans en muziek. Je moet samen met je instrument opgroeien, één zijn met je viool of piano. Het trainen van de juiste spieren en automatiseren van de bewegingen kost heel veel tijd. De professionele muziekwereld is keihard. Als je niet tijdig aan de eisen voldoet, kun je het vergeten.” Een deel van de kinderen stroomt na de lessen bij het Jong KC door naar de School voor Jong Talent. Ze volgen primair onderwijs of voortgezet onderwijs in combinatie met een muziekopleiding. “Deze leerlingen werken echt heel hard”, vertelt de directeur van de school Jan van Bilsen. Ze volgen alle reguliere schoolvakken plus de muziekvakken en thuis studeren ze dan ook nog eens drie uur op hun instrument. “Krijgen ze daar nooit genoeg van? “Ze zijn meestal erg gedreven, ook in de reguliere schoolvakken. We moeten ze soms eerder afremmen. Doe een week niets in de vakantie en ga eens met vrienden naar de disco, zeggen wij dan.”

Leerlingen die ver weg wonen, verblijven doordeweeks in een gastgezin, soms van ouders die zelf ook een kind op de school hebben. “Voor de jongste leerlingen, van een jaar of tien, is het weleens zwaar om zover van huis te wonen. Als het kan, is reizen een betere oplossing.”

Ze hoeven niet allemaal zo jong te beginnen. “Met zang is je lichaam het instrument en moet je wachten tot een jaar of vijftien en je meer volgroeid bent. Ook in

“Jong beginnen is het allerbelangrijkste voor de ontwikkeling van talent. Je moet samen met je instrument opgroeien, één zijn met je viool of piano.”

Anthony Zielhorst, hoofd van de afdeling Jong KC

Leerling van de vooropleiding van het Koninklijk Conservatorium Den Haag (foto: Jochem Jurgens)

de jazz- en popmuziek kunnen leerlingen later instappen, omdat dit technisch gezien andere eisen stelt." De School voor Jong Talent, met zo'n 35 leerlingen in het primair onderwijs en 120 leerlingen in het voortgezet onderwijs, staat niet alleen open voor muzieklerlingen. Ook leerlingen van de opleidingen jong talent van de Dansvakopleiding en de Koninklijke Academie van Beeldende Kunst volgen er onderwijs. "Ze volgen lessen in het eigen kunstvak, maar bij wiskunde of geschiedenis krijgen ze samen les. Dat werkt heel goed en ze inspireren elkaar. Als de leerlingen Beeldend bijvoorbeeld bezig zijn met een modeproject, vragen ze de dansers om hun creaties te showen op de catwalk."

"Als je een 5 voor wiskunde staat en een 9 voor Engels, is de tendens: laat Engels maar even zitten en haal je andere cijfer omhoog. Terwijl je juist zou moeten aansluiten bij de passie van leerlingen."

Jan van Bilsen, School voor Jong Talent

SPITZEN EN SPRONGTECHNIEK

Wie de vooropleiding van de Nationale Balletacademie van de Amsterdamse Theaterschool wil doen, moet eerst een intensieve oriëntatiecursus volgen en auditie doen. Net als bij de School voor Jong Talent gaat het in deze vooropleiding om een combinatie van dansonderwijs met regulier onderwijs.

Directeur van de afdeling Dans, Leontien Wiering: "Het dansaandeel begint in groep 7 en 8 van het primair onderwijs met zo'n 12 à 14 uur per week en loopt in het voortgezet onderwijs op tot 18 à 20 uur." Wat voor lessen krijgen ze? "De hoofdmoot is academische dans. Wij werken volgens de Russische Vaganova-methode, die de ontwikkeling van dansers in de leeftijd van 10 tot 18 jaar bestrijkt. Dit is een zorgvuldig opgebouwde training waarin het hele scala van passen en technieken aan bod komt."

Ook werelddans en moderne dans komen aan bod. Evenals muziek, dansgeschiedenis en blessurepreventie. Jongens en meisjes krijgen ook aparte trainingen: meisjes dansen op de spitz en jongens krijgen onder meer schermen, krachttraining en sprongtechniek. "Wat de motivatie tot grote hoogte drijft", zegt zij, "is meedansen in de voorstellingen van Het Nationale Ballet."

De danslessen zijn vooral in de ochtend, de andere schoolvakken volgen de leerlingen in de middaguren.

Leerlingen van de vooropleiding van de Nationale Balletacademie van de Amsterdamse Theaterschool (foto: Deen van Meer).

Leerlingen van de Theaterhavo (Jeugdtheater Hofplein)
(foto: Suzanne van de Kerk).

De jongsten gaan dan naar de Basisschool Olympia en de oudere leerlingen doen havo of vwo bij de Scholengemeenschap Gerit van der Veen. In overleg met deze scholen is het rooster voor de dansleerlingen aangepast.

“Deze opzet lijkt erg op die van de LOOT-scholen in de sport”, zegt Wiering. LOOT staat voor Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport. Deze scholen faciliteren het onderwijs voor jonge topsporters. Het Stedelijk Lyceum is een cultuurprofielschool met een LOOT-afdeling. Coördinator Gerrit Dijkhuizen: “Wij richten ons met extra sportlessen op de talentontwikkeling van alle leerlingen. Daarnaast is er een aparte begeleidingsstructuur voor de leerlingen met een topsportstatus.” Zij krijgen net als de dansers een aangepast rooster en sporten elders. “Om het goed op elkaar af te stemmen, werken we samen met de diverse sportverenigingen waar de leerlingen hun trainingen volgen.”

Naast de overeenkomsten zijn er ook opvallende verschillen, zo blijkt uit het verhaal van Landelijk LOOT-coördinator Rudmer Heerema. “In de sportwereld dragen de sportbonden talentvolle kinderen voor aan het NOC*NSF. Die organisatie bepaalt wie al dan niet een toptalent is en houdt een database bij met hun gegevens. Als je niet in die database zit, kun je niet naar een LOOT-school. Wij weten dus precies hoeveel toptalent er in Nederland is, terwijl dat aantal in de cultuur onbekend is.”

Een ander verschil is het beroepsperspectief: “Als je danst, word je in principe ballerina van beroep. In de sport word je een postbode of politieagent die daarnaast tennist of snookert. Je wordt niet opgeleid met het idee dat je van de sport je beroep gaat maken, want dat is voor zeer weinigen weggelegd.”

Wiering ziet de gedeeltelijke ontheffing van de Onderwijswet voor topsporters als een voorbeeld. “De verplichte lestijd voor de reguliere vakken is verminderd voor topsporters en er is ook een gespreide eindexamenregeling. Dat zou ook dansers meer ruimte geven.” Ze zou zelfs een stap verder willen gaan met de talentontwikkeling van dansers. De opleiding heeft een nieuw traject in ontwikkeling, het Young Bachelor programma. “Het moet jongeren vanaf hun 15^e jaar

“Je hoeft niet voor je beroep op de planken te staan, ook met zingende politieagenten en dansende burgemeesters ziet de wereld er een stukje mooier uit.”

Roel Duine, teamleider van de Theaterhavo in Rotterdam

een opleiding aanbieden waarin het aandeel dans op HBO-niveau wordt gegeven. In de ons omringende landen komen dansers op steeds jongere leeftijd bij een gezelschap. In die ontwikkelingen moeten we meegaan, anders vist ons jonge talent alsnog achter het net.”

RECHT OP EIGEN TALENT

Niet overal is het ontwikkelen van toptalent het hoogste doel. Ook culturele instellingen als de Hermitage in Amsterdam en Jeugdtheater Hofplein in Rotterdam doen aan talentontwikkeling. Maar zij leggen de lat wat lager. In het goed geoutilleerde kindergebouw van de Hermitage, een museum met Russische kunst, komen jaarlijks zo'n 20.000 scholieren over de vloer, vertelt hoofd educatie en marketing Frans van der Avert. “Ze krijgen op school voorbereidende lessen, een rondleiding door het museum en gaan daarna in de ateliers onder leiding van kunstenaars aan het werk, rond het thema van de expositie. De kunstenaars

Kind aan het werk in het Hermitage Atelier
(foto: Evert Elzinga).

“Ons motto is: ieder kind heeft recht op de ontdekking van zijn eigen talent.”

Frans van der Avert, hoofd educatie en marketing de Hermitage Amsterdam

kijken of er kinderen bij zitten met een meer dan gemiddeld talent, op een groep van 30 zijn dat er meestal een of twee.”

Die krijgen gratis 15 lessen in de weekenden aangeboden, onder de titel Hermitage Atelier. Vanaf hun 12e kunnen ze dan doorstromen naar de Hermitage Academie voor een langere cursus. Daar maken ze niet alleen kennis met alle mogelijke technieken en materialen, ze krijgen bijvoorbeeld ook kunstgeschiedenis. “Ons motto is: ieder kind heeft recht op de ontdekking van zijn eigen talent. Talent discrimineert niet. Of je vader nu in Giethoorn of in Marrakech is geboren, het zit al of niet in je DNA. Het gaat erom dat iemand dat opmerkt.” Met dat doel haalt de Hermitage zoveel mogelijk leerlingen over de drempel, liefst van zo divers mogelijke afkomst.

Ook bij Jeugdtheater Hofplein verloopt het scouten van talent laagdrempelig. “Wij zijn een grote jeugdtheaterschool met een breed aanbod”, zegt Roel Duine. “We hebben theatercursussen voor beginners en gevorderden en ook groepen die voorstellingen geven in ons theater. Je kunt dus vanzelf doorstromen naar een hoger niveau, maar als je dat niet wilt, hoeft het niet.” Sinds vijf jaar heeft de jeugdtheaterschool een Theaterhavo, waar dit jaar de eerste lichte leerlingen eind-examen doet. Duine is een van de teamleiders van deze school. “Het is een reguliere middelbare school, waar we de uren die beschikbaar zijn voor gymnastiek, muziek en handvaardigheid hebben gebundeld”, zegt hij. “Die uren vullen wij in met zang, dans en theater. Maar je kunt ook kiezen voor de richting film of beeldende vorming.”

Toch gaat het niet in de eerste plaats om de ontwikkeling van toptalent. “Wij willen leerlingen vooral een creatieve middelbare schooltijd bieden. Of je een groot talent hebt voor theater of film kun je op die leeftijd nog niet echt bepalen. Je hoeft niet voor je beroep op de planken te staan, ook met zingende politieagenten en dansende burgemeesters ziet de wereld er een stukje mooier uit.”

BEGELEIDING VAN AFVALLERS

Hoe is dat voor de kinderen van de vooropleidingen dans of muziek, als ze te horen krijgen dat ze het toch niet redden? “Daar gaan we voorzichtig mee om, want dat kan best zwaar voor ze zijn”, zegt Van Bilsen van de School voor Jong Talent. “Soms ontwikkelt een leerling zich onvoldoende. Je kunt ook een blessure krijgen of fysiek heel erg veranderen in de pubertijd: een ballerina van meer dan twee meter kan niet bij Het

Nationale Ballet.” Ook bij de Nationale Balletacademie is de begeleiding van de afvallers intensief. “We betrekken de ouders erbij en voeren meerdere gesprekken, het komt dan niet als donderslag bij heldere hemel”, zegt Wiering.

Volgens Van Bilsen zou er veel meer aandacht moeten komen voor de ontwikkeling van toptalent. Niet alleen in de sport en de kunst, maar ook bij reguliere schoolvakken. “Als je een vijf voor wiskunde staat en een negen voor Engels, is de tendens: laat Engels maar even zitten en haal je andere cijfer omhoog. Terwijl je juist zou moeten aansluiten bij de passie van leerlingen, in plaats van alles gelijkmatig te verdelen. Als je het hebt over het kweken van talent, is dat wat je moet doen.”

MEER INFORMATIE

- Koninklijk Conservatorium Den Haag
Jong KC
Anthony Zielhorst
T 070-3151 402
jongkc@koncon.nl
www.piplatform.koncon.nl
School voor Jong Talent
Jan van Bilsen
T 079-3151515
j.v.bilsen@admin.koncon.nl
www.koncon.nl
- Theaterschool Amsterdam
Nationale Balletacademie
Leontien Wiering
T 020-5277 667
l.wiering@ahk.nl
www.theaterschool.nl
- Hermitage Amsterdam
Frans van der Avert
T 020-5307 488
F.vanderAvert@nieuwekerk.nl
www.hermitage.nl
- Jeugdtheater Hofplein
De Theaterhavo
Roel Duine
T 010-2443 305
publiciteit@jeugdtheaterhofplein.nl
www.jeugdtheaterhofplein.nl
- Stedelijk Lyceum Enschede
Gerrit Dijkhuizen
T 053-4821 380
GDijkhuizen@hetstedelijk.nl
www.hetstedelijk.nl
- Stichting LOOT
Rudmer Heerema
rj.heerema@telfort.nl
www.stichtingloot.nl

PUBLICATIE

In *Het geheim van de uitblikker* proberen de psychologen Vittorio Busato en Frenk van Harreveld meer inzicht te krijgen in wat uitblinkers in disciplines als de sport, kunst en wetenschap met elkaar gemeen hebben.
MEER INFORMATIE:
www.vittoriobusato.nl

DAG VAN DE CULTUUREDUCATIE

- Cultuurnetwerk Nederland, CANON Cultuurcel en het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media organiseren op 10 juni 2010 de Nederlandse Dag van de Cultuureducatie in Musis Sacrum in Arnhem. Het thema is Talentontwikkeling.
MEER INFORMATIE: melissadevreede@cultuurnetwerk.nl
www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/Dag_van_de_cultuureducatie
- De Vlaamse editie van de Dag van de cultuureducatie vond op 18 januari 2010 plaats in Leuven. Het verslag is te downloaden via: www.dagvandecultuureducatie.be

EERDER VERSCHENEN ARTIKELEN OVER DIT ONDERWERP IN BULLETIN CULTUUR & SCHOOL:

- Nummer 53, juli 2008: *Van critical friends tot keurmerk*
  - Nummer 52, mei 2008: *Veel aandacht voor talentontwikkeling*
  - Nummer 44, oktober 2006: *Talent ontplooiën in de theaterklas*
  - Nummer 38, juni 2005: *Kunst en cultuur bloeien in het voortgezet onderwijs*
- DOWNLOADEN: www.cultuurplein.nl/bulletin